

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแพร่ข่าวสารโรคเอดส์ โดยผ่านสื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอของประชาชน จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อสำรวจพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อในเรื่องทั่วไป จากสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคลของประชาชน อ.เด่นชัย จ.แพร่
2. เพื่อสำรวจช่องทางในการสื่อสาร ที่ได้รับความรู้ทางด้านสาธารณสุขของประชาชน อ.เด่นชัย จ.แพร่
3. เพื่อศึกษาถึงประเภทของสื่อที่เผยแพร่ความรู้เรื่องเอดส์ถึงประชาชน
4. เพื่อศึกษาถึงประสิทธิผลของสื่อเพลงขอ ต่อความรู้ และการปฏิบัติที่ถูกต้องในการป้องกันโรคเอดส์

5. ศึกษาถึงปฏิกิริยาของผู้รับสารที่มีต่อการใช้เพลงขอในการเผยแพร่ความรู้

วิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะกลุ่ม (Focus Group Interviews) จำนวน 12 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน โดยประชากรที่ทำการศึกษาคือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 41,618 คน ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตและนอกเขตสุขาภิบาล เนื้อหาของการศึกษา ได้แก่

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 - ลักษณะทั่วไปของประชากร
 - อาชีพและรายได้
2. ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ถ่ายทอดผ่านเพลงขอ
3. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคือการใช้เพลงขอเพื่อการพัฒนาความรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่เหมาะสมในด้านสาธารณสุข
4. ปัญหาและอุปสรรคต่อการเปิดรับเพลงขอ
5. พฤติกรรมการเปิดรับเรื่องสื่อต่าง ๆ และในเรื่องทั่วไปในด้านสาธารณสุขและโรคเอดส์

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของประชากรในเขตนอกเขตสุขาภิบาล ตามประเด็นและหัวข้อการสัมภาษณ์ซึ่งจะได้คำตอบที่สื่อความหมายและสาระครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการบันทึกเทปคำให้สัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการถอด และแปลความ-

หมาย เรียบเรียง อธิบายความหมายตามกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งได้จำแนกกลุ่ม (Classify) คำตอบ จากข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่ม รวมทั้งการจัดกลุ่มประเด็น คำตอบ (Category) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการตอบคำถามของแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย ในส่วนของพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อ และช่วยทางการรับสื่อต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าประชากรส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ ทั้งโดยพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์, สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเฉพาะกิจอื่น ๆ รวมทั้งพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล ทั้งบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลทั่วไปซึ่งหมายถึง ญาติ, คนรู้จัก หรือ คนในหมู่บ้าน ชุมชนเดียวกัน ซึ่งมีความรู้สึกชอบพอ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

นอกจากนี้ในส่วนของเนื้อหาสาระข่าวสาร ข้อมูลที่ประชากรให้ความสนใจ พบว่าลักษณะข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ และวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งการประกอบอาชีพ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อนามัยโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ จะได้รับความสนใจมาก เพราะเป็นสาระที่ประชากรทั่วไปรับรู้เข้าใจ และมีความเกี่ยวข้องโดยตรง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบจากการวิจัยเหล่านี้ ทำให้ได้รับรู้และเข้าใจสภาพของพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อของข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชนตลอดทั้งวิถีทางของกระบวนการที่เป็นอยู่ และแนวทางที่ควรดำเนินการของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ต่อกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ชุมชน ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่พบจึงมีความหมาย และสาระซึ่งอภิปราย ได้ด้วยเหตุและผลของสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ในท้องถิ่นชุมชนของประชากร

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ แต่ละช่วงอายุเพื่ออธิบายความหมายไปยังประชากรในเขตและนอกเขตสุขภาพเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารโรคเอดส์ผ่านสื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอของประชาชน ในจังหวัดแพร่ พบว่าทางด้านการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับ, โปสเตอร์, นิตรรศการ เป็นต้น สื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ, ผลส, อสม, มอม, และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมถึง สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์, นิตยสารทั่วไป จากสื่อทั้งหมดนี้พบว่าสื่อมวลชน อันได้แก่ โทรทัศน์จะได้รับความสนใจเปิดรับมากที่สุดในทุกกลุ่มอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งกลุ่มประชากรในและนอกเขตสุขภาพเพราะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีเครื่องรับโทรทัศน์ประจำบ้าน ดูแล้วเข้าใจในเนื้อหาเพราะเห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียง แต่โดยเนื้อหาสาระหรือเป้าหมายในการชมโทรทัศน์จะมีความแตกต่างกันตามความสนใจและความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชากร โดยประชาชนในเขตสุขภาพจะสนใจชมรายการที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวประจำวันซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง, เศรษฐกิจ และข่าวสังคมทั่วไป ในขณะที่ประชากรนอกเขตสุขภาพจะเลือกรับชมรายการที่มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับความสนใจ และ ความต้องการของตน เช่น สารคดี การประกอบอาชีพ การเกษตรและข่าวยาเสพติดซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี การเปิดรับข่าว

สารที่ ขวรัตน์ เชิดชัย (2527) ได้อ้างไว้ว่าผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ มีความจดจำและการตอบสนอง คือ ข่าวสารแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เกิดจากการเลือกรับสื่อ และหรือ การรับข่าวสาร แตกต่างกัน ตามปัจจัย ความต้องการของแต่ละคน รวมทั้งสภาพแวดล้อม เหตุผลและความจำเป็นของตนเองโดยที่ผู้รับสื่อจะพยายามเลือกใช้สื่อที่ตนเองมีความสะดวกในการใช้มากที่สุด ซึ่งรวมถึงความพร้อมและค่าใช้จ่ายอีกด้วย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเหตุผลในการเลือกรับสื่อต่าง ๆ ของประชาชนจะสอดคล้องกับเมอร์ริล และ โลเวนสไตน์ (Merrill & Lowenstein, 1971) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับสื่อตามปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอยของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ตนเองได้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ความคิดของตนบรรลุผลทั้งการปฏิบัติงานและการจรรโลงจิตใจรวมทั้งการเลือกจดจำเรื่องราว เฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ, ความต้องการ และทัศนคติของตนเอง ตามการค้นพบของ Festinger (1957) , Allport, G.W. และ Postman (1947) ที่กล่าวไว้ว่า การที่คนเราเลือกรับสาร เลือกรับรู้และตีความ และเลือกจดจำเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของตนทั้งนั้น

จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การที่ประชาชนในเขตและนอกเขตสุขภาพิบาลเปิดรับสื่อในเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยใช้ช่องทางทางการรับสื่อ โทรทัศน์ เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความสะดวก มีความพร้อมและค่าใช้จ่ายเพียงพอกที่จะดูโทรทัศน์ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับทัศนคติของตน

นอกจากนี้ช่องทางสื่อสารที่เผยแพร่ความรู้ทางด้านสาธารณสุขนั้นพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมา คือ สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย, อสม. ตลอดจนการจัดนิทรรศการ โปสเตอร์ และหอกระจายข่าว ตามลำดับ ซึ่ง ตรงกับ อุทัย สุดสุข ได้บรรยายเรื่องสาธารณสุขกับการพัฒนาชนบทในการประชุมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2525 สรุปว่ากลวิธีและมาตรการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในส่วนของกาให้ศึกษานั้น การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเผยแพร่ และ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสนับสนุนทางการให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย จะทำให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด อาจกล่าวได้ว่าการเผยแพร่ทางด้านสาธารณสุขจะได้ผลดีจะต้องเป็นการใช้สื่อผสมผสานกันคือจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล สอดคล้องตามทฤษฎีและแนวความคิดของ Klapper (1960) ที่กล่าวถึงอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน ต่อบุคคลในสังคมว่า สื่อมวลชนเป็นได้เพียงแรงเสริมและสื่อมวลชนมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อบุคคล ในสังคม แต่ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากการสื่อสารโดยเฉพาะการแพร่กระจายข่าวสารโดยบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็น ซึ่งมีความสำคัญมากในการสร้างทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ทั้งนี้ การเสริมความรู้ทางด้านสาธารณสุขนั้น ประชาชนที่สงสัย หรือมีปัญหาในโรคอะไรจะได้ซักถามได้ทันที ซึ่งถือเป็นสื่อระหว่างบุคคล (Interpersonal channel) เป็นช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดของผู้ส่งสารแบบเห็นหน้าระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่านั้น หลักการนี้ได้สอดคล้องกับ เค. เอ็น. ซิงส์ (K. N Singh, 1976) ได้กล่าวถึงการเลือกและใช้สื่อ นั้นจะแตกต่างกันออกไปตามประเภทของผู้รับสารและ

ลักษณะของเนื้อสาร การจะใช้สื่ออะไร อย่างไร ให้บังเกิดผลตามความต้องการนั้นนักวางแผนต้องทำความเข้าใจกับสื่อ เรียนรู้ถึงธรรมชาติและหน้าที่ของสื่อแต่ละชนิดเพื่อการวางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสมกับประชาชนแต่ละท้องที่ จะเห็นได้ว่าประชาชนในเขตสุขภาพิบาลมักจะนิยมเปิดรับสื่อโทรทัศน์และวิทยุ โทรทัศน์, โปสเตอร์ ในขณะที่ประชาชนนอกเขตสุขภาพิบาลนิยมเปิดรับจากสื่อบุคคลเพราะจะได้ซักถามได้เต็มที่และการไม่รู้หนังสือด้วยส่วนหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เปิดรับสื่อประเภทนี้มาก สำหรับเนื้อหาในการเปิดรับนั้นจะเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดกับตัวเองมากที่สุด ได้แก่ โรคท้องร่วง โรคพยาธิ ไบโม่ไนตัส, โรคเอดส์ และยาบ้า ซึ่งเมอร์ริล และ โลเวนสไตน์ (Merrill & Lowenstein, 1971) กล่าวไว้ว่า แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกรับสื่อขึ้นขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยของตนเองเป็นหลัก และจากสื่อที่ชมสะดวก และใช้ความพยายามน้อยที่สุดและจากงานวิจัยของ ปราวณี ฤกษ์ ปาณี (2136) ซึ่งศึกษาการให้สื่อความรู้ 3 ชนิด คือ วิดีโอวิชาการ นุคลากรทางการแพทย์ และวิดีโอ บ้านเทิงกับกลุ่มใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมพบว่าสื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในการให้ความรู้ข่าวสารบ้านเทิงประโยชน์แก่ประชาชน โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารทางด้านโรคเอดส์นั้น ยังต้องให้ความรู้มากขึ้น เพราะประชาชนยังมีความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์น้อย

“ครั้งแรก คิดว่า โรคเอดส์ ก็คือ โรคกามโรคนั่นเอง รักษาให้หายได้”

“ครั้งแรก ที่ได้ยินเกี่ยวกับโรคเอดส์ ไม่รู้สึกอะไรเลย คิดว่าคงไม่เข้ามากับในหมู่บ้าน แต่เมื่อญาติเป็นเอดส์ จึงไม่คิดว่า เอดส์จะเข้าใกล้เราได้ขนาดนี้”

“โรคเอดส์ ป้องกัน โดยไม่เที่ยวสำสอน ไม่เที่ยวมากนัก”

ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคเอดส์ ส่วนใหญ่คิดว่า โรคเอดส์ เป็นโรคร้ายแรง เป็นแล้วตาย ติดต่อดีทางเพศสัมพันธ์ ทางเข็มฉีดยา และทางเลือด อาจจะมีบ้างที่มีการพูดถึงการติดต่อทางแม่สู่ทารกในครรภ์ บางกลุ่ม เช่น กลุ่มอายุ 15-24 ปี นอกเขตสุขภาพิบาลเห็นว่า โรคเอดส์นั้นติดต่อดีทางน้ำลาย หากมีการจูบปากกัน ในความเป็นจริงแล้ว ผลข้อมูลทางวิชาการได้กล่าวว่า การกอดจูบธรรมดา ไม่มีการติดต่อของโรคเอดส์แต่อย่างใด นอกจากนี้ในช่องปากมีการอักเสบหรือมีบาดแผลก็อาจติดเชื้อเอดส์ได้

“อยู่ร่วมกันได้ แต่ต้องแยกอาหาร ของใช้ออกจากกัน”

“สวมถุงมือทุกเข้าที่สัมผัสตัวผู้ป่วย หรือซักผ้าให้”

ความเป็นจริง จากหนังสือ คู่มือ การดูแล ผู้ติดเชื้อเอดส์ โดยครอบครัวและชุมชน โดยโครงการโรคเอดส์ สภาสาธารณสุขไทย ได้เขียนไว้ว่า การอยู่ร่วมมัน ทานอาหาร น้ำ ร่วมกัน การจับมือถือแขน การใช้ของใช้ต่าง ๆ ด้วยกัน เช่น ห้องน้ำ โตะ แก้วน้ำ ไม่มีการติดต่อของโรคเอดส์แต่อย่างใด ดังนั้น ญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ อยู่กับผู้ติดเชื้อเอดส์ได้ โดยไม่ต้องกลัวติดเอดส์ หรือในความคิดที่ว่า การไม่เที่ยวสำสอน ไม่มั่ว ไม่ติดเอดส์ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลสมเด็จพระ

ยพราช อ.เด่นชัย อ.แพร่ พบว่า คนป่วยบางคนเที่ยวเพียงครั้งเดียว ก็ติดเอดส์ได้ ดังนั้นในความคิดที่ว่า “ไม่เที่ยวมากนัก ไม่ติดเอดส์” ของกลุ่มวัยรุ่น นั้น เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง เพราะการเที่ยวหญิงบริการ หรือมีเพศสัมพันธ์ โดยปราศจากการป้องกันด้วยการสวมถุงยางอนามัยนั้น เพียงครั้งเดียวก็สามารถติดเชื้อเอดส์ได้ ดังนั้น หากจะมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาควรสวมถุงยางอนามัยทุกครั้ง

จากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุจะมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์น้อยมาก จะคิดว่าโรคเอดส์ติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่

“เห็นด้วยที่เอาเพลงของเพลงขอมารณรงค์โรคเอดส์ เพราะจะเอาไปสอนลูกหลานไม่ให้ไปเที่ยวผู้หญิง”

“จะได้จำไปสอนลูกชายที่ชอบไปเที่ยวกลางคืน ตอนเมาเหล้า”

ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อม ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับจะพูดเกี่ยวกับการติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น กลุ่มคนสูงอายุจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก ในความเป็นจริงนั้นการติดต่อของโรคเอดส์มีด้วยกัน 3 ทาง คือ ทางเลือด อันได้แก่จากการเติม หรือได้รับเลือดที่มีเชื้อ H.I.V. และการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ทางเพศสัมพันธ์ และการติดต่อจากแม่ไปสู่ลูก ซึ่งความรู้ดังกล่าวนี้ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องอยู่แล้ว เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานเผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ได้ใช้สื่อทุกอย่างที่มีอยู่ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจ ความรู้เรื่องโรคเอดส์ได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้ให้ความสำคัญของสื่อบุคคลมาก

“อยากให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาพูด เวลามีโอกาสไรสงสัยจะได้ถามได้”

“ไม่ค่อยมีเวลาไปถาม ถ้าคนที่รู้เกี่ยวกับโรคเอดส์มาพูดก็ดี”

ดังนั้นการจะให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ หรือเรื่องต่าง ๆ นั้น ควรจะใช้สื่อสารเข้ามาช่วย คือใช้ทั้งสื่อมวลชน อันได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าว และจากสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ เจ้าหน้าที่อนามัยตำบล อสม. เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Mashall H. Becker (1974) ที่ได้เสนอว่า คนจะเกิดความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมได้จะต้องมีสิ่งเร้า คือ การรับรู้ ถ้าความน่ากลัวของโรคเอดส์ โดยมีตัวกระตุ้น อันได้แก่ สื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว และเจ้าหน้าที่อนามัย ฯลฯ เป็นตัวเสริม

จากการที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ในการรณรงค์โรคเอดส์ โดยเฉพาะทางภาคเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่มีสถิติคนเป็นโรคเอดส์มากที่สุด การใช้เพลงขอ เข้ามามีบทบาทนั้นจะสามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้มากนักน้อยเพียงใด และประชาชนมีความคิดเห็นเพียงใดต่อการใช้เพลงขอเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี ทั้งในและนอกเขตสุราษฎร์ธานี

“เพลงขอ เหมาะกับคนมีอายุ เก่า เศษ โบราณ”

“เพลงขอ ฟังไม่รู้เรื่อง คำบางคำ ฟังไม่เข้าใจ”

“เพลงขอ ทำนอง ช้า ไม่เร็วใจ”

จากการให้สัมภาษณ์ของ น.พ.วิวัฒน์ โรจนพิทยากร (2540) ว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมยังไม่สามารถให้ความมั่นใจว่า จะหยุดการแพร่ของโรคเอดส์ได้โดยเฉพาะ การแพร่ทางเพศสัมพันธ์ เพราะสภาพของสังคมวัยรุ่น เยาวชน มีแนวโน้มเกี่ยวกับยาเสพติด และอบายมุขต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า กลุ่มวัยรุ่นยังเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์ ดังนั้น จากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มวัยรุ่น ได้ให้ความสำคัญต่อการฟังเพลงขอรณรงค์โรคเอดส์ด้วย แต่ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าถ้าจะให้กลุ่มวัยรุ่นรับฟังเพลงขอ นั้นจะต้องทำอย่างไรบ้าง

1. ภาษา ควรจะชัดถ้อย ชัดคำ
2. ทำนอง สนุก ครึกครื้น ปรับเปลี่ยนเป็นขอสดริง
3. สอดแทรกเรื่องตลกเข้ามาด้วย โดยให้เนื้อหาสอดคล้องกับโรคเอดส์
4. ซอสัน กระชับ ให้ได้ใจความ
5. หากศิลปินที่เป็นดารานักร้องที่สามารถร้องเพลงขอได้ มาร้องให้ฟัง จะได้มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจมากขึ้น

จากสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ทุกคนต้องทำงานแข่งกับเวลา ทุกกลุ่มอายุเห็นด้วยที่จะนำเพลงขอมาใช้ในการรณรงค์โรคเอดส์ แต่ขอให้สั้น กระชับ ได้ใจความ เนื้อหาจำได้ง่าย หากขอยาว ๆ จะเกิดความเบื่อหน่ายไม่น่าสนใจ และหากจะนำเสนอหรือเผยแพร่โรคเอดส์เพียงอย่างเดียว ประชาชนบอกว่า เหมือนฟังเรื่องวิชาการ อยากรจะได้ออดแทรกเรื่องตลกเข้าไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับศิลปินเพลงขอของจังหวัดแพร่ที่ได้ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ (จากการสัมภาษณ์คุณลำดวน ช่างขอ คณะขอแก้ว) ที่ได้สอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการป้องกันการติดต่อของโรคเอดส์ให้ประชาชนทราบ โดยแทรกไว้ในการแสดงสดทเวทีทุกครั้ง โดยเนื้อหาที่สอดแทรกจะเป็นเรื่อง การตรวจเลือดก่อนแต่งงาน การป้องกันการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยสวมถุงยางอนามัย และจากเนื้อหาที่นำมาเป็นเพลงขอตัวอย่างรณรงค์ โรคเอดส์ นั้น ในเพลงขอจะกล่าวเพียงเรื่องการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของโรคเอดส์ การไม่เที่ยวล่าสอน รักเดียวใจเดียว เนื้อหาอาจไม่ครอบคลุมในประเด็นเรื่องต่าง ๆ เช่น การติดต่อ การป้องกันการลักษณะอาการ การดูแลและการยอมรับคนเป็นโรคเอดส์ ทำให้ความรู้ที่ประชาชนได้รับเป็นความรู้เก่าที่รู้อยู่แล้ว และเพลงขอมาเป็นตัวกระตุ้น ตัวเสริมให้ประชาชนได้ตระหนักถึงกับความรุนแรงของโรคเอดส์มากขึ้น ทั้งนี้ สาเหตุที่ศิลปินมีความรู้จำกัดในเรื่องโรคเอดส์นั้น จากการสัมภาษณ์ศิลปินเพลงขอแล้วพบว่า ตัวศิลปินไม่ค่อยได้รับความรู้ใหม่ ๆ หรือเพิ่มเติมจากเดิมที่มีอยู่หรือไม่มีการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ศิลปิน ดังนั้น ในส่วนนี้ ตัวศิลปินต้องการจะมีส่วนช่วยในการรณรงค์หรือเผยแพร่

ข่าวสารเรื่องต่าง ๆ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ความสำคัญ และให้ตัวศิลปินขอเข้ามามีบทบาท และตระหนักในบทบาทของตัวเองมากยิ่งขึ้น

จากการวิจัย เรื่อง “ความตระหนักของช่างขอ ในบทบาทนักสื่อสาร เพื่อการพัฒนา ของ สมฤทธิ ลือชัย (2534) พบว่า ความตระหนักของช่างขอจะแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีความตระหนักสูง จะนำเอาข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนามาเผยแพร่ โดยผ่านการแสดงของตนอยู่เสมอ ส่วนกลุ่มที่มีความตระหนักตัว จะทำหน้าที่เพียงนำเอาข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาไปสอดแทรก ในการแสดงของตนในบางครั้ง ส่วนกลุ่มที่ไม่ตระหนักจะไม่มี การสอดแทรกเรื่องการพัฒนาเลย

นอกจากนี้ ในกลุ่มอายุที่เหมาะสมกับการฟังเพลงชอนั้น ทุกกลุ่มเห็นว่า กลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไป “กลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไป เพราะคนที่ร้องเพลงชอ กับคนฟังอยู่ในวัยเดียวกัน จะสื่อสารถึงกันได้ดีกว่า”

ซึ่งในกระบวนการสื่อสารโดยสื่อพื้นบ้านนั้น ตัวผู้ส่งสาร คือ ช่างขอ และกลุ่มผู้รับสาร หรือ ประชาชน มีความใกล้ชิดกันสูงมาก ความใกล้ชิดกันหมายถึง ความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกัน ในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา ความเชื่อ ทักษะคติ หรือ ระดับชั้นทางสังคม หรือกล่าวอีกแง่หนึ่ง คือ ทั้งตัวผู้ส่งสาร และผู้รับสารมีกรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) คล้ายกัน และเข้าใจ ความหมายของสารอย่างเดียวกัน ปรัชญาของช่องว่างหรือข้อแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะ ทำในผู้รับสารเปิดรับข่าวสารและเกิดการยอมรับข่าวสารได้มาก (James B. Benjamin, 1986) เมื่อเป็น เช่นนี้ การที่ผู้รับสารมีอายุมาก เมื่อฟังเพลงชอรรณงคโรคนัดแล้วจะได้นำไปสอนลูกหลานได้ หากจะ ให้กลุ่มวัยรุ่นมาฟังเอง คงจะไม่ฟังจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงคิดว่า การใช้เพลงชอเข้ามาในการ รณงคโรคนัด นั้นคงจะได้ผลในระดับหนึ่งเท่านั้น แต่หากจะให้ผลมากยิ่งขึ้นควรจะต้องปลุกฝังให้เด็ก ๆ หันมาสนใจและฟังเพลงชอกัน ซึ่งกลุ่มอายุ 25-34 ปี ทั้งในและนอกเขตสุขาภิบาลได้เสนอแนะไว้ว่า

1. ควรจะเปิดเพลงชอให้ฟังในตอนเช้าเวลาเช้าแถว
2. เสริมในห้องเรียน และบังคับให้นักเรียนเรียนเลย
3. ให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อให้มีส่วนร่วม โดยให้ไปหาเพลงชอที่เกี่ยวกับกิจกรรมรณงคเรื่องต่าง ๆ มาอภิปรายหน้าชั้นเรียน

เมื่อการปลุกฝังให้เด็กหันมาสนใจ เพลงชอได้แล้วนอกจากเราจะใช้ประโยชน์จากเพลงชอในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แล้ว ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ เพลงชอซึ่งเป็นสื่อพื้นบ้านจะอยู่คู่กับวัฒนธรรม ประเพณี ของคนภาคเหนือตลอดไป และไม่ตายไปกับกาลเวลา ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรม ปรับใช้ในการพัฒนาในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์ การพัฒนา ถึงแม้ว่าจะเก่าแก่ แต่ถ้าเราอนุรักษ์และปรับให้เข้ากับยุคสมัย สภาพการณ์ ก็คิดว่าน่าจะมีประโยชน์ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

ในส่วนช่องทางสื่อสารที่จะใช้เพื่อจะได้ประโยชน์ได้รับความรู้เรื่องโรคเอดส์ หรือเรื่องต่าง ๆ นั้น ประชาชนเห็นว่่าน่าจะใช้ผ่านหอกระจายข่าวดีที่สุด

“จากหอกระจายข่าว ผู้ใหญ่บ้านเปิดทุกวัน ทั้งเช้าและเย็น”

“จากผู้ใหญ่บ้าน จะไปพูดที่หอกระจายข่าว”

“ทุกเช้า จะได้ยินเรื่องการเกษตร ยาม้า จากหอกระจายข่าว”

จากผลการวิจัยของคุณ สุมณ โมรากุล (2539) พบว่า หอกระจายข่าว สามารถกระจายเสียง และตอบสนองความต้องการของชุมชนในด้านการสื่อสารได้ ลักษณะของหอกระจายข่าวเป็นระบบ การกระจายเสียงผ่านลำโพงที่ติดตั้งไว้ที่ปลายเสาหรือหอสุง ที่ทำการส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สถานีอนามัย ศาลาประชาชน วัดและโรงเรียน ซึ่งการจัดตั้งส่วนใหญ่ใช้งบประมาณ ของรัฐ

จะเห็นได้ว่า ประชาชนจะมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมได้นั้น จะต้องเสริมการให้ ความรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับประชาชน เช่น กลุ่ม ตัวอย่างประชาชนในและนอกเขตสุขภาพ อ.เด่นชัย จ.แพร่ จะนิยมเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ในเรื่องทั่วไป และด้านสาธารณสุข ด้วยเหตุผลที่ว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีเครื่องรับโทรทัศน์ ตลอดจนเห็นภาพและได้ ยินเสียง ทำให้เข้าใจได้มากขึ้น หรือ การรณรงค์เผยแพร่โรคเอดส์ผ่านเพลงขอ โดยผ่านหอกระจาย ข่าวภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้ ประมะ สตะเวทิน (2530) ได้กล่าวไว้ว่า ในการนำเสนอเนื้อหาสาระนั้น จะ เกิดผลได้กับผู้รับสารก็ต่อเมื่อมีการวางแผนอย่างเหมาะสม เข้ากันได้กับวัฒนธรรมของประชาชน ซึ่ง วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของคน ดังนั้น การสื่อสารที่เสนอแนะให้คน เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรม จึงต้องเข้าถึงและทำให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น กล่าวคือ การที่รัฐบาลเห็นความสำคัญของการนำเพลงขอมา ซึ่งเป็นสื่อพื้นบ้านของประชาชนภาค เหนือมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขนั้นน่าจะได้รับการยอมรับ มากขึ้น ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ประชาชน กลุ่มตัวอย่าง ได้บอกว่า การนำเพลงขอมาใช้ในการรณ รงค์เผยแพร่ความรู้เรื่องโรคเอดส์นั้นเป็นสื่อที่แปลกใหม่ น่าสนใจ อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เอาไว้ด้วย จากงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ ชาติพันธ์ พบว่าสื่อพื้นบ้านเพลงขอ ประชาชนในเขตชนบท จะมีทัศนคติที่ดีกว่าคนในเมือง ส่วนใหญ่ชีวิตความเป็นอยู่ผูกพันกับท้องถิ่น และธรรมชาติ ยึดมั่นใน วัฒนธรรมนิยมประเพณีที่มีอยู่ และพอใจกับการรักษาสภาพเดิมเอาไว้ จะเห็นได้ว่า จนในปัจจุบัน เพลงขอยังได้รับความนิยมอยู่ เพราะยังมีการเปิดรับฟังขอจากวิทยุ โทรทัศน์ และการแสดงสดบเวที ในบางครั้งหากมีการจัดงานขึ้นในหมู่บ้าน เช่น งานบวช งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บางฉลองต่าง ๆ ฯลฯ เจ้าของงานหรือเจ้าหน้าที่จะไปว่าจ้างคณะขอให้ไปแสดงในงานนั้น ๆ จนถือได้ว่า ขอเป็นสิ่งจำเป็นส่วน หนึ่งของงาน ประชาชนในเขตชนบทส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การฟังขอนั้นมิใช่ เพียงแค่ได้รับความ สนุกสนานเท่านั้น แต่อย่างยิ่งให้ผู้ฟังได้รับข้อคิด และคติธรรมหรือจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่สามารถนำไป ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งตรงกับการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่บอกว่า ชอบฟังเพลงขอ เพราะมีเรื่องต่าง ๆ เช่น การสอนวิธีการครองคู่ ความรักของหนุ่มสาว ขอหนุ่มเกี่ยวสาย ฯลฯ จะเห็น

ได้ว่า เพลงขอผูกพันกับชีวิตของคนในชนบทมานาน และส่วนใหญ่ คุณภาพชีวิตของประชาชนจะมีปัญหาที่อยู่ที่ประชาชนที่อยู่รอบนอก หรือในเขตชนบทนั่นเอง ดังนั้น การนำความรู้ในเรื่องโรคเอดส์ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องความรู้ การป้องกัน การดูแล และทัศนคติต่อคนเป็นเอดส์ สอดแทรกเข้าไปใน เพลงขอ โดยได้รับความร่วมมือจากช่างขอ ที่จะนำไปเผยแพร่ความรู้ดังกล่าว คงจะประสบผลสำเร็จ ได้ส่วนหนึ่ง

จากการศึกษาคั้งนี้ทำให้ได้แนวคิด ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ คงการส่งเสริม และสนับสนุนการใช้สื่อต่าง ๆ ของภาคเหนือ เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุขที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่ถูกต้องต่อไป นอกจากนั้นทำให้ได้เห็น ว่า เพลงพื้นบ้านประเภท เพลงขอ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการแสดงที่มีมาช้านาน มีประโยชน์นอกเหนือจากการให้ความบันเทิง ได้สาระเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคมชนบทโดยทั่วไปของท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านี้ สื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอยังเอื้ออำนวยคุณค่าต่อการนำไปใช้ เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่การกระจายข่าวสาร การเผยแพร่ชักชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้ง และการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งในปัจจุบันสื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอยังสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ได้อีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนา เสริมสร้างการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง และมีความลึกซึ้งสามารถเข้าถึง และสามารถสอดแทรกความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายได้ โดยทั่วไปข้อค้นพบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้สื่อแต่ละประเภท ทำให้สามารถจำแนก หรือจัดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ (Validity) และเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้กำหนดแผนงานการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญอย่างยิ่งได้ค้นพบว่าองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของเพลงพื้นบ้านประเภท เพลงขอนั้น มีคุณค่า ความสำคัญ และความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวาง ต่อเนื่องยาวนานกับวิถีชุมชนของคนในท้องถิ่น อ.เด่นชัย จ.แพร่ เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการดำรงชีพของสังคมหมู่บ้านในชนบท ซึ่งมีประเพณี และอารยธรรมหลากหลายมาช้านาน คนในท้องถิ่นมีความชื่นชม และชมชอบ ตลอดทั้งหวงแหนสื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอนี้อย่างจริงจัง เนื้อหาสาระที่มีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน จึงนำมาซึ่งการหล่อหลอม กล่อมเกลา (Socialization) ความรู้สึกนึกคิด และการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงในปัจจุบันรูปแบบและคุณค่าความสำคัญเหล่านี้จึงถูกนำมาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. เพลงขอเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นวิถีชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ชิด ผลกลมกลืนในชีวิตประจำวัน ดังนั้น โอกาสที่ประชาชนจะรับรู้ได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ดังนั้น น่าจะใช้คุณสมบัติของเพลงขอให้เป็นประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือสื่อสาร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สุขภาพอนามัย การอนุรักษ์ธรรมชาติ การพัฒนาอาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยพัฒนาปรับปรุงยุคตีให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ควรจะมีการปรับภาษา ทำนอง ให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย
2. หน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาน่าจะตระหนักถึงความสำคัญของสื่อ น่าจะมีการสนับสนุนศิลปิน ผู้ใช้สื่อเพลงขอ ทั้งด้านเนื้อหา วิชาการ และงบประมาณเพื่อให้เพลงขอเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สามารถนำข้อเสนอ ข้อมูล ข่าวสาร สู่ประชาชน อย่างมีคุณภาพ ถูกต้องและต่อเนื่อง
3. ควรจะมีการศึกษาถึงความพึงพอใจของศิลปินเพลงขอกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสาธารณสุข และด้านต่าง ๆ เพื่อการปรับปรุง พัฒนา และอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปินเพลงขอให้มีอยู่คู่วัฒนธรรมพื้นบ้านต่อไป
4. ควรจะมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของสื่อพื้นบ้านประเภทเพลงขอ กับงานพัฒนาด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสาธารณสุข
5. เพลงขอยังเป็นเครื่องมือสื่อสารในการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้ แต่ควรจะมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้น เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ ทันท่วงที มีการสอดแทรก ตลก ใช้ผู้นำเสนออยู่ในวัยเดียวกับกลุ่มเป้าหมายและเป็นผู้ที่ได้รับนิยมอยู่แล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย